

ČERNÁ SKŘÍŇKA

Přeložila Jirina Šedinová

AMOS OZ

AMOS OZ

ČERNÁ SKŘÍŇKA

PŘELOŽILA JIŘINA ŠEDINOVÁ

BLACK BOX

Copyright © Amos Oz, 1987

All rights reserved

Translation © Jiřina Šedinová, 1993, 2010, 2020

Cover © Jindřich Janíček, 2020

ISBN 978-80-7637-068-5 (tištěná knihy)

ISBN 978-80-7637-125-5 (epub)

ISBN 978-80-7637-127-9 (mobi)

ISBN 978-80-7634-126-2 (pdf)

Tys věděla, že noc je a list se nepohne,
že já jen naslouchám a sténám tmou,
že jen tvůj pláč jak dravý pták mě napadne,
jenž ve mně vidí kořist vítanou.

A já se celý chvěji, děs posedne mě vráz,
strach nevidomých vždy mě zachvátí,
když ze čtyř světa stran mě zavolá tvůj hlas
jak chlapec, který slepce vede do slatí.

A ty tvář zakryla sis a Stůj! jsi nevyřkla,
v tvém pláči tma je a krev holubí,
jeho temnem spjatá jsi, jeho dálkou zhořklá
až v zapomnění, konec, v pochyby – – –

(„Pláč“ z *Radosti bedných* Natana Altermana)

Dr. Alexander A. Gideon
katedra politických věd
Illinoiská státní univerzita
Chicago, Illinois, USA

Jeruzalém
5. 2. '76

Šalom, Aleku.

Pokud jsi tenhle dopis nezničil hned, jak jsi poznal moje písmo na obálce, znamená to, že zvědavost je silnější než nenávist. Nebo že tvoje nenávist potřebuje čerstvé palivo.

Ted' bledneš, podle svého zvyku svíráš své vlčí čelisti, až se ti rty úplně vtáhnou dovnitř, a zuřivě se vrháš na tyhle řádky, abys zjistil, co od tebe chci, co se ještě odvažuju od tebe chtít po sedmi letech naprostého mlčení mezi námi.

Chci jenom, abys věděl, že Boaz je v nedobré situaci. Abys mu rychle pomohl. Můj manžel a já nemůžeme udělat nic, protože s námi přerušil všechny styky. Jako ty.

Ted' bys mohl přestat číst a rovnou hodit tenhle dopis do ohně. (Protože tak si tě vždycky představuju: sedíš sám v dlouhém pokoji plném knih, u černého psacího stolu, a naproti za oknem se rozkládají prázdné pláně pokryté bílým sněhem. Roviny bez pahorku, bez jediného stromu, zářivě bílý, suchý sníh. A v krbu nalevo od tebe hoří oheň a před tebou na prázdném stole stojí prázdná sklenice a prázdná láhev. Celý ten obraz v mém vidění je černobílý. I ty: samotářský jako mnich, asketický, vysoký a celý černý a bílý.)

Teď tedy dopis mačkáš, mumláš si, jak to dělávají Angličané, a už letí přímo do ohně. Protože proč by ses měl starat o Boaze? Mimo to nevěříš přece jedinému mému slovu. Upíráš své šedé oči do plápolajícího ohně a říkáš si: Zase se na mě pokouší něco hrát. Ta ženská si nedá a nedá pokoj.

Proč ti tedy musím psát?

Z velkého zoufalství, Aleku. A na zoufalství a beznadějí jsi přece světová kapacita. (Ano, samozřejmě jsem četla – jako celý svět – tvou knihu *Žoufalé násilí: srovnávací studie o fanatismu*.) Ale já teď nemyslím na tvou knihu, nýbrž na materiál, z kterého je zformována tvoje duše: mrazivé zoufalství. Arktické zoufalství.

Ještě pořád čteš? Proto, abys oživil svou nenávist k nám? Aby sis vychutnal tu radost z neštěstí, malými doušky, jako když si pochutnávaš na dobrém whisky? Jestli ano, radši tě přestanu provokovat a soustředím se na Boaze.

Je pravda, že nemám představu, co je ti známo a co ne. Nebudu překvapená, když se ukáže, že víš o každé podrobnosti, že od svého advokáta Zakheima vyžaduješ a dostáváš měsíční hlášení o našem životě, že nás celé ty roky udržuješ na obrazovce svého radaru. Na druhé straně by mě neudivilo, kdybys nevěděl nic: ani že jsem se vdala za muže jménem Michael (Michel-Henri) Sommo, ani že se mi narodila dcera, ani co se stalo s Boazem. Úplně by ti odpovídalo, kdyby ses k nám s nějakým brutálním výrokem obrátil zády a jednou provždy nás vyhostil ze svého nového života.

Poté, co jsi nás vyhnal, jsem s Boazem odešla do kibucu, kde žije moje sestra s manželem. (Nikde jinde pro nás nebylo místo ani zaopatření.) Vydržela jsem tam šest měsíců, pak jsem se vrátila do Jeruzaléma. Pracovala jsem v knihkupectví, zatímco Boaz zůstal v kibucu celých pět let, až do svých třinácti. Jezdila jsem za ním každé tři týdny. Tak to chodilo, dokud jsem se nevdala za Michela, a od té doby mě chlapec nenazve jinak než děvka. Jako ty. Ani jednou

k nám do Jeruzaléma nepřijel. Když se nám narodila dcera (Madeleine Jifat), praštil telefonem.

Až jednou v zimě přede dvěma roky se u nás zčistajasna objevil, v jednu hodinu v noci, aby mi oznámil, že v kibucu skončil: prý ať ho buď zapíšu na zemědělskou školu, nebo „půjde na ulici a už o něm neuslyším“.

Michel se probudil a řekl mu, aby si svlékl mokré šaty, najedl se, umyl a šel se vyspat, zítra ráno že si promluvíme. A chlapec (už tehdy, ve třinácti a půl, byl o hodně rozložitější a vyšší než Michel) mu odpověděl, jako by odháněl dotěrný hmyz: „Co ty jsi vůbec zač? Kdo se s tebou baví?“ Michel se zasmál a navrhl: „Běž na chvilku ven, můj milý, uklidni se, vyměň kazetu, ještě jednou zaklepej a vejdi znovu jako slušný člověk, a ne jako gorila.“

Boaz se obrátil k odchodu, ale já jsem se postavila mezi něj a dveře. Věděla jsem, že se mě nedotkne. Maličká se vzbudila a začala plakat. Michel ji šel přebalit a ohrát jí v kuchyni mléko. Řekla jsem: „V pořádku, Boazi. Půjdeš na zemědělskou školu, když si to tolik přeješ.“ Michel, jen v tílku a ve spodkách, se ztichlou malou v náruči, dodal: „S tou podmínkou, že se mamince omluvíš, pěkně odprosíš a potom poděkuješ. Jsi snad kuň, nebo co?“ A Boaz mi znechuceně, s otrávenou a posměšnou grimasou, kterou zdědil po tobě, zašeptal: „A tomuhle dovoluješ, aby tě to každou noc oklepávalo?“ Ale hned nato natáhl ruku, zlehka se dotkl mých vlasů a řekl jiným hlasem, takovým, že mi usedá srdce, jen si na něj vzpomenu: „Ale to vaše děťátko je docela hezké.“

Potom jsme Boaze dostali (s protekcí Michelova bratra) na zemědělskou školu Telamim. To bylo přede dvěma lety, počátkem roku 1974, krátce po válce, kdy – jak jsem se dozvěděla – ses vrátil do Izraele, aby ses jí zúčastnil jako velitel tankového praporu na Sinaji, a potom zase ujel. Vyhověli jsme také jeho přání, abychom ho nenavštěvovali.

Platili jsme školné a mlčeli. Totiž Michel platil. A vlastně ani Michel.

Během těch dvou let jsme od Boaze nedostali ani pohlednici. Chodily jen poplašné zprávy od ředitelky: Chlapec je agresivní. Chlapec se popral a v ústavu rozbil hlavu nočnímu hlídači. Chlapec se po nocích toulá. Chlapec má záznam na policii. Chlapec je pod dohledem sociálního kurátora. Chlapec bude muset opustit ústav. Ten chlapec je netvor.

Na co se pamatuješ, Aleku? Vždyť to poslední, co jsi viděl, bylo osmileté stvoření, blondaté, hubené a vytáhlé: hodiny a hodiny stával mlčky na stoličce nakloněný nad tvým psacím stolem a soustředěně pro tebe stavěl modely letadel z balzového dřeva podle sešitů „Udělej si sám“, které jsi mu nosil – pečlivý, poslušný chlapec, trochu plachý, i když už tenkrát, v osmi letech, schopný čelit útokům jakousi mlčenlivou a ovládanou silou. Od té doby, jako genetická časovaná bomba, vyrostl tak, že v šestnácti měří metr devadesát dva a ještě se nezastavil, a stal se z něj zahořklý a divoký chlapec, kterého nenávist a osamělost obdařily překvapivou fyzickou silou. A dnes ráno se stalo to, o čem jsem už dlouho věděla, že jednoho dne musí přijít: naléhavě zazvonil telefon. Rozhodli, že ho vyloučí ze školy, protože napadl učitelku. Detaily mi odmítli sdělit.

Hned jsem tam jela, ale Boaz se mnou nechtěl mluvit. Vzkázal jenom, že „s tou děvkou nemá nic společného“. Myslel tím tu učitelku? Nebo mě? Nevím. Ukázalo se, že ji přesně řečeno nenapadl, ale řekl nějakou jedovatost, nato od ní dostal políček a ráz naráz jí vrátil dva. Prosila jsem, aby vyloučení odložili, dokud mu nenajdu něco jiného. Slietovali se a dali mi dva týdny. Michel říká, že když budu chtít, může Boaz být tady u nás (ačkoli i s dítětem máme jen jeden a půl pokoje, za byt jsme ještě nesplatili celou hypotéku). Víš ale stejně jako já, že Boaz nebude souhlasit. Oškliví si

jak mě, tak tebe. Přece jen tedy máme – já a ty – něco společného. Bohužel.

Nedá se ani předpokládat, že by ho s těmi dvěma záznamy, které má na policii, a se sociálním kurátorem za zády přijali na jinou školu. Píšu ti, protože nevím, co mám dělat. Píšu ti, i když to nebudeš číst, a když ano, neodpovíš mi. V nejlepším případě dáš svému advokátovi příkaz, aby mi poslal úřední dopis, ve kterém mi zdvořile připomene, že odesílatel nadále popírá své otcovství, že krevní zkouška neprokázala jednoznačný výsledek a že jsem to byla já, kdo v té době všil silou protestoval proti provedení testu odběrem tkáně. Šach mat.

A rozvod tě zbavil vši odpovědnosti k Boazovi a všech závazků vůči mně. To všechno umím nazpaměť, Aleku. Nemám ani špetku naděje. Píšu ti, jako bych stála u okna a mluvila k horám. Nebo k temným dírákům mezi hvězdami. Zoufalství je tvůj obor. Jestli chceš, můžeš mě oklasifikovat.

Stále ještě žízníš po pomstě? Jestli ano, nastavuju ti druhou tvář. Svoji, ale i Boazovu. Prosím: uhoď všil silou.

A přece ti tenhle dopis pošlu, i když jsem teď odložila pero a rozhodla se ustoupit. Pošlu, protože nemám co ztratit. Všechny cesty jsou mi uzavřeny. Rozuměj: i když se kurátorovi nebo sociální pracovníci podaří Boaze přesvědčit, aby se podřídil nějaké péči, nápravě, pomoci, zařazení do jiné školy (a já nevěřím, že se jim to povede) – stejně nemám peníze.

A ty jich máš hodně, Aleku.

Já nemám styky, zatímco ty můžeš rozhýbat třemi telefonáty cokoli. Jsi moudrý a silný. Aspoň před sedmi lety jsi takový byl. (Lidé mi řekli, že jsi prodělal dvě operace, ale nevěděli jaké.) Doufám, že teď už jsi v pořádku. Víc ti ne napíšu, abys má slova nepřijal jako přetvářku. Jako pochlebování. Patolízalství. A já nepopírám, Aleku, pořád jsem připravena se před tebou ponížit, kolikrát si budeš přát.

Připravena udělat všechno, co budeš chtít. A tím myslím opravdu všechno. Jen proto, abys zachránil svého syna.

Kdybych měla trochu zdravého rozumu, škrtnla bych teď to „svého syna“ a napsala místo toho „Boaze“, abych tě nerozzlobila. Ale jak bych mohla škrtnout to, co je pravda? Ty jsi jeho otec. A co se týče mého rozumu, sám jsi už dávno došel k definitivnímu závěru, že jsem úplně zbedněná.

Něco ti navrhuji: jsem teď připravena přiznat písemně, i před notářem, jestli chceš, že Boaz je synem kohokoli, kdo tě napadne. Moje sebeúcta byla zabita už dávno. Podepíšu každý papír, který mi tvůj advokát předloží, když budeš na oplátku souhlasit, že Boazovi poskytneš první pomoc. Řekněme humanitární pomoc. Řekněme laskavost úplně cizímu chlapci.

Opravdu, když přestanu psát a v duchu ho vidím před sebou, trvám na těch slovech: Boaz *je* cizí chlapec. Ne, chlapec ne. Cizí muž. Mně říká děvka. Tobě pes. Michelovi „ten mrňavý pasák“. Sebe označuje (i v úředních dokumentech) mým příjmením za svobodna: Boaz Brandstetter. A škole, kam jsme ho dostali s takovými obtížemi a na jeho vlastní přání, říká Dábelský ostrov. Teď ti prozradím něco, co můžeš použít proti mně. Manželovi rodiče nám z Paříže posílají každý měsíc trochu peněz, abychom ho v té škole udrželi, přestože Boaze nikdy neviděli a Boaz patrně v životě neslyšel o jejich existenci. Nejsou to vůbec boháči (jsou imigranti z Alžírsko) a kromě Michela mají ještě pět dětí a osm vnuků, jak ve Francii, tak v Izraeli.

Aleku, poslouchej: o tom, co bylo, ti v tomhle dopisu nenapišu ani slovo. Kromě jediné věci, kterou ti nikdy nezapomenu, ačkoli ty se jistě budeš divit, jak a odkud to vím. Dva měsíce před naším rozvodem vzali Boaze se zánětem ledvin do nemocnice. A objevily se komplikace. Ty jsi bez mého vědomí šel k profesorovi Blumenthalovi zjistit, jestli může dospělý člověk v případě nutnosti darovat ledvinu

osmiletému dítěti. Měl jsi v úmyslu darovat mu svou vlastní. A upozornil jsi profesora, že máš jen jedinou podmínku, totiž, že já a chlapec se o tom nikdy nedozvíme. A já skutečně nic nevěděla, dokud jsem se nespřátelila s Blumenthalovým asistentem dr. Adornem, tím mladým lékařem, kterého jsi chtěl žalovat pro trestuhodné zanedbání péče o Boaze.

Jestli pořád ještě čteš, pak v téhle chvíli bledneš ještě víc, nakonec se ovládneš, bereš zapalovač a zvedáš oheň ke rtům, k dýmce, která tam není, a znovu si opakuješ: Samozřejmě, doktor Adorno. Jak jinak? A jestli jsi můj dopis ještě nezničil, teď přišla chvíle, kdy to uděláš. A zničíš taky mě a Boaze.

Pak se Boaz uzdravil a tys nás vyhnal ze své vily, od svého jména a ze svého života. Žádnou ledvinu jsi nedaroval. Ale já pevně věřím, že jsi to vážně chtěl udělat. Protože u tebe je všechno vážné, Aleku. Ano, to je ono: tvoje vážnost.

Zase lichotím? Jestli chceš, zahanbeně přiznávám: lichotím. Ponižuju se. Klečím před tebou a čelem se dotýkám podlahy. Jako tenkrát. Jako v těch krásných dnech.

Protože nemám co ztratit a nezáleží mi na tom, že se doprošuju. Udělám, co mi poručíš. Jen to neodkládej, protože za dva týdny ho vyhodí na ulici, a tam ho může čekat ledacos.

Není přece nic, co bys nedokázal. Pošli svého advokáta, to zvíře. Snad ho z protekce přijmou na námořní školu. (Boaze to k moři táhne už od dětských let. Pamatuješ se, Aleku, na Aškelon, to léto šestidenní války? Na ten vír? Na rybáře? A na ten vor?)

Poslední věc, než dám tyhle stránky do obálky: budu s tebou i spát, když budeš chtít. Kdy budeš chtít. A jak budeš chtít. (Manžel o tomhle dopisu ví, a dokonce souhlasil, abych jej napsala, ovšem až na tu poslední větu. Jestli se ti teď zachce mě zničit, stačí ho prostě okopírovat, podtrhnout tu poslední větu červenou tužkou a poslat mému muži. Zapůsobí to výborně. Přiznávám se: lhala jsem, když jsem předtím napsala, že nemám co ztratit.)

Tak vidíš, Aleku, teď jsme úplně všichni v tvých rukou.
Dokonce i moje malá dcerka. A ty s námi udělej, co chceš.

Ilana Sommová

Paní
Halina Brandstetterová-Sommová
ul. Tarnaz 7 Jeruzalém, Izrael

Londýn
18. 2. '76

EXPRES

Vážená paní,
včera večer mi byl z USA doručen Váš dopis ze dne 5. 2. t. r.
Odpovím jen na malou část z toho, co jste se v něm rozhodla napsat.

Dnes dopoledne jsem telefonicky mluvil s jedním známým v Izraeli. Hned nato se se mnou spojila, ze své iniciativy, ředitelka ústavu, kde je vychováván Váš syn. Došlo mezi námi k dohodě, že vyloučení z ústavu se ruší a místo toho bude mít zapsanou důtku. Jestliže se přesto ukáže, že Váš syn – jak je ve Vašem dopisu nejasně naznačeno – dává přednost přestupu do školy pro námořní kadety, mám logický důvod předpokládat, že to bude možné zařídit (prostřednictvím mého advokáta Zakheima). Pan Zakheim Vám rovněž předá šek na částku dva tisíce dolarů (v izraelských librách a na jméno Vašeho manžela). Váš manžel bude požádán, aby písemně potvrdil přijetí této částky jako příspěvku vzhledem k Vaší ztížené situaci, ale v žádném případě ne jako precedens nebo vyjádření jakéhokoli závazku z mé strany. Váš manžel musí také prohlásit, že z Vaší strany neprijdou v budoucnu žádné další požadavky (doufám, že ta chudá a velmi rozvětvená rodina v Paříži nehodlá jít ve

Vašich stopách a žádat ode mne finanční dary). To ostatní ve Vašem dopisu, včetně neomalených lží, protiřečení a arogancí vůbec, přecházím mlčením.

A. A. Gideon

P. S. Váš dopis zůstává uložen u mne.

Dr. Alexander A. Gideon
Londýnská ekonomická škola
Londýn, Anglie

Jeruzalém
27. 2. '76

Šalom, Aleku.

Jak je ti známo, podepsali jsme minulý týden papíry, které připravil tvůj advokát, a přijali jsme peníze. Jenže Boaz teď odešel ze školy a už několik dní pracuje na velkoobchodním trhu v Tel Avivu u jednoho dodavatele zeleniny, který je ženatý s Michelovou sestřenicí. Michel mu to zařídil, jak Boaz sám chtěl.

Bylo to tak: poté, co mu ředitelka oznámila, že nebude vyloučen z ústavu, ale dostane jen výstražnou důtku, Boaz prostě vzal batoh a ztratil se. Michel se spojil s policií (má tam několik příbuzných) a ti zapátrali a sdělili nám, že chlapec je u nich, zavřený v Abu Kabiru za přechovávání kradených věcí. Jeden přítel Michelova bratra, který má vysokou funkci u telavivské policie, si kvůli nám promluvil s Boazovým kurátorem. Po vyřešení nějakých komplikací jsme ho dostali ven na kauci.

Na zaplacení kaucí jsme použili část z tvých peněz. Víím, že k takovému účelu jsi nám je nedal, ale jiné peníze prostě nemáme: Michel je všeho všudy nekvalifikovaným učitelem francouzštiny na státní náboženské škole a jeho plat po

odečtení splátky na hypotéku nám sotva stačí na jídlo. A je tu taky naše dcerka (Madeleine Jifat, dvouapůlletá).

Chci, abys věděl, že Boaz nemá představu, odkud peníze na kauci pocházejí. Kdyby mu to řekli, myslím, že by byl plivl na peníze, na kurátora i na Michela. Skutečně nejdříve propuštění rozhodně odmítl a žádal, „ať ho všichni nechají“.

Michel jel do Abu Kabiru beze mě. Přítel jeho bratra (ten policejní důstojník) zařídil, aby jeho a Boaze zavedli na stanici do kanceláře a nechali je, aby si mohli pohovořit o samotě. Michel mu řekl: Podívej, možná jsi zapomněl, kdo vůbec jsem, jsem Michael Sommo a slyšel jsem, že mi za zády říkáš matčin pasák. Můžeš mi to říct přímo do obličeje, jestli ti to pomůže trochu se vyventilovat. Já bych ti zase mohl povědět, že jsi úplný cvok. A tak budeme jeden druhému nadávat až do večera a ty nevyhraješ, protože já tě můžu začít urážet i francouzsky a arabsky, a ty to sotva svedeš hebrejsky. A co pak, až ti nadávky dojdou? Možná uděláš líp, když budeš zhluboka dýchat, uklidníš se a vyložíš mi, co vlastně chceš od života. A potom ti já povím, co ti s tvou matkou můžeme dát. Uvidíme – třeba se i dohodneme. Boaz řekl, že od života nechce nic a nejmní to, aby se ho všelijací týpkové chodili ptát, co chce od života.

A tehdy Michel, se kterým se svět nikdy nemazlil, udělal správnou věc. Jednoduše vstal a Boazovi řekl: Když je to tak, měj se dobře, můj milý. Pro mě za mě ať tě třeba zavřou do ústavu pro mentálně zaostalé nebo absolutně nenapravitelné, my jsme s tebou skončili. Já jdu.

Boaz zkoušel ještě odporovat. Řekl Michelovi: Žádný problém, někoho zabiju a uteču. Ale Michel se k němu jenom obrátil ode dveří a klidně odpověděl: Podívej, zlato, já nejsem tvoje máma ani tvůj táta, nejsem ti ničím, a tak mi tady nehraj divadlo, protože co je mi do tebe. Zkrátka máš šedesát vteřin na to, aby ses rozhodl, jestli se odtud chceš

dostat na kauci. Ano, nebo ne. Co se mě týče, zabij si, koho chceš, jen se pokud možno snaž nestrefit. Teď se měj.

Když Boaz řekl: Počkej chvílku, Michel hned věděl, že chlapec couvl první; zná tuhle hru líp než kdo jiný, protože se většinou musel dívat na život zdola a strádání z něj udělalo člověka jako diamant: tvrdého a fascinujícího (ano, i v posteli, jestli jsi zvědavý na tohle). Boaz mu řekl: Když ti na mně nezáleží, tak proč jsi za mě přijel z Jeruzaléma zaplatit kauci? A Michel se ode dveří zasmál: V pořádku, dva nula pro tebe. Přijel jsem se prostě podívat zblízka, jakého génia tvoje matka porodila. Třeba je náhodou nějaký potenciál i v dceři, kterou má se mnou. Půjdeš, nebo ne?

Dopadlo to tak, že ho Michel za tvé peníze osvobodil, pozval ho do košer čínské restaurace, kterou v Tel Avivu nedávno otevřeli, a pak šli spolu do kina (jestli za nimi někdo seděl, asi si myslel, že Boaz je otec a Michel jeho dítě). V noci se Michel vrátil sám do Jeruzaléma a všechno mi vyprávěl. Boaz dostal místo u dodavatele zeleniny z velkoobchodního trhu v Carlebachově ulici, u toho, který si vzal Michelovu sestřenici. Protože Boaz mu řekl, že tak to chce: pracovat a vydělávat peníze a nebýt na nikom závislý. Na to mu Michel odpověděl hned na místě, aniž by se se mnou poradil: To se mi líbí a ještě dnes večer ti to tady v Tel Avivu zařídím. A zařídil.

Na noc teď Boaz chodí do planetária v Ramat Avivu: jeden z tamějších správců má za ženu dívku, která v padesátých letech studovala s Michelem v Paříži. A Boaze to k planetáriu přitahuje. Ne hvězdy, ale dalekohledy a optika.

Píšu ti tenhle dopis se všemi podrobnostmi, pokud jde o Boaze, a Michel souhlasí, protože jsi dal peníze, a proto je prý naší povinností informovat tě, co s nimi děláme. A já si myslím, že ten dopis budeš číst víckrát, znovu a znovu. Myslím, že kontakt, který Michel dokázal navázat s Boazem, bude pro tebe ranou pod pás. Myslím, že i můj první

dopis jsi četl nejméně třikrát, a těší mě představovat si, jaký vztek jsem v tobě těmi dvěma dopisy vyvolala. Vztek tě dělá mužným, přitažlivým, ale také dětským a skoro dojemným: vždycky začneš zbytečně plýtvat velkou fyzickou silou na křehké předměty jako pero, dýmka, brýle. A vynakládáš svou sílu ne na to, abys je rozdrtil, nýbrž abys sám sebe ovládl tím, že ty věci posuneš o tři centimetry doprava nebo o dva centimetry doleva. Tu marnotratnost si chráním jako kouzelnou vzpomínku a těší mě představovat si, jak se to též děje i teď, když čteš můj dopis, tam v tom svém černobílém pokoji mezi ohněm a sněhem. Jestli máš nějakou ženu, která s tebou spí, přiznám se, že v téhle chvíli na ni žárlím. Žárlím i na to, co děláš s dýmkou, perem, brýlemi, s mými stránkami, které svíráš ve svých silných prstech.

Abych se vrátila k Boazovi: píšu ti, jak jsem to Michelovi slíbila. Až dostaneme zpátky peníze za kauci, bude celá suma, kterou jsi nám věnoval, uložena na jméno tvého syna. Když se rozhodne studovat, budeme tvými penězi financovat jeho studia. Když si přes svoje mládí bude chtít najmout pokoj v Tel Avivu nebo tady v Jeruzalémě, za tvoje peníze mu ho najmeme. Pro nás samotné od tebe nevezmeme nic.

Pokud se ti tohle všechno zdá přijatelné, nemusíš mi odpovídat. Jestli ne, oznam nám to brzy, dřív než bychom peníze použili, a my je vrátíme tvému advokátovi a obejdeme se bez nich (ačkoli naše hmotná situace je dost špatná).

A teď mi ještě zbývá jedna prosba:

Buď tenhle dopis i ten předešlý znič, nebo – jestli ses rozhodl použít je – to udělej teď hned, neodkládej to. Každý den i každá noc, které minou, jsou další pahorek a další údolí, které na nás dobyla smrt. Čas plyne, Aleku, a my oba stále víc uvažujeme.

A ještě něco: pohrdavě jsi mi napsal, že lži a protirečení v mém dopisu přecházíš mlčením. Z tvého mlčení, Aleku, i z tvého pohrdání mě najednou obešla hrůza. Copak jsi

opravdu za všechna ta léta, na všech těch místech, kde jsi byl, nenašel ani jedinou duši, která by ti věnovala – třeba jen jednou za tisíc let – jediné zrníčko něhy? Je mi tě líto, Aleku. Jak hrozný, strašný je náš případ. Já jsem se provinila, a ty a tvůj syn nesete plnou tíži trestu. Jestli chceš, škrtni „tvůj syn“ a napiš „Boaz“. Jestli chceš, škrtni všechno. Pokud jde o mě, udělej bez váhání všechno, co tvé trápení ulehčí.

Ilana

Pan
Michel-Henri Sommo
ul. Tarnaz 7
Jeruzalém, Izrael

Ženeva
7. 3. '76

DOPORUČENĚ

P. T.

S Vaším vědomím – a podle svých vlastních slov i s Vaší podporou – pokládala Vaše manželka za správné poslat mi v poslední době dva dlouhé, dosti zmatené dopisy, které jí nepřidávají na cti. Když se mi podařilo dospět na konec jejich nejasných slov, měl jsem dojem, že i druhý dopis přišel proto, aby mi naznačil Vaši finanční tíseň. Předpokládám, že Vy, pane, taháte za nitky a stojíte v pozadí jejich proseb.

Okolnosti mi umožňují (bez zvláštní oběti z mé strany) přispět Vám i tentokrát na pomoc. Dal jsem svému advokátovi panu Zakheimovi instrukce, aby poukázal na Váš účet další příspěvek ve výši pět tisíc dolarů (na Vaše jméno a v izraelských librách). Jestli ani to nedostačuje, žádám Vás, pane, abyste se už na mne neobracel prostřednictvím své ženy a mnohoznačnými výrazy, nýbrž abyste mi oznámil

(prostřednictvím pana Zakheima) konečnou a úplnou výši částky, kterou potřebujete k vyřešení všech Vašich problémů. Jestliže laskavě stanovíte rozumnou sumu, pravděpodobně Vám budu moci vyjít nějakým způsobem vstříc. To vše s podmínkou, že mě nebudete obtěžovat zkoumáním mých pohnutek pro poskytnutí finančního daru ani překypujícími projevy díky v levantském stylu. Já sám se samozřejmě zdržuji soudu o Vašich kvalitách a zásadách, které Vám dovoluji žádat a přijímat ode mne finanční pomoc.

S úctou
A. A. Gideon

Vážený pan
Manfred Zakheim
Advokátní kancelář
Zakheim & Di Modena
Krále Jiřího 36, zde

S pomocí Boží
Jeruzalém
13. den 2. adaru 5736
(14. 3. '76)

Velevážený pane Zakheime,
v návaznosti na náš včerejší telefonický rozhovor sdělujeme: Potřebujeme celkem asi šedesát tisíc amerických dolarů na to, abychom splatili hypotéku na byt a vybudovali ještě jeden a půl místnosti, a stejnou částku k uspořádání budoucnosti syna a taktéž naší malé dcery, tj. celkem sto osmdesát tisíc amerických dolarů. Rovněž žádáme o příspěvek ve výši devadesát pět tisíc amerických dolarů za účelem získání a opravy domu Alkalai v židovské čtvrti starého Hebronu (židovský majetek, který byl násilně zabrán arabskými výtržníky při nepokojích v roce 1929 a o jehož vrácení do našich rukou nyní žádáme proti zaplacení plné ceny, nikoli násilím).

Předem děkujeme za Vaši starostlivost. S nejuctivějším pozdravem dr. Gideonovi, jehož vědecká práce budí obdiv našeho lidu a zvyšuje slávu Izraele mezi ostatními národy, a se srdečným přáním k svátku Purim,

Ilana a Michael (Michel-Henri) Sommovi

A GIDEON HOTEL EXCELSIOR ZAPADNI BERLIN
ALEXI DEJ MI HNED LASKAVE VEDET ZDALI
JDE O POKUS VYDIRANI MAM ZISKAT CAS
CHCES ABYCH ZAANGAZOVAL ZANDA CEKAM
INSTRUKCE MANFRED

ZAKHEIM JERUZALEM IZRAEL
PRODEJ STATEK V ZICHRON JAAKOVU BUDE
LI NUTNE TAKE CITRUSOVY SAD V BINJAMINE
A ZAPLAT JIM PRESNE STO TISIC PROSETRI CO
NEJDRIV POMERY MANZELA PROSETRI
SITUACI CHLAPCE POSLI FOTOKOPII
DOKUMENTU O ROZVODU VRACIM SE DO
LONDYNA KONCEM TYDNE ALEX

Ilano,

žádala jsi mě, abych den dva přemýšlela a napsala ti svůj názor. Obě víme, že když chceš něčí názor nebo radu, ve skutečnosti chceš potvrzení toho, cos už udělala nebo ses rozhodla udělat. Přesto jsem se rozhodla napsat, abych si sama ujasnila, jak se to stalo, že jsme se rozešly ve zlém.

Ten večer, který jsem minulý týden strávila u vás v Jeruzalémě, mi připomněl někdejší ošklivé dny. Vrátila jsem se od vás celá zděšená, ačkoli se zdálo, že je všechno jako obvykle, až na to, že v Jeruzalémě celý večer a celou noc přšelo. A až na Michela, který se mi zdál unavený a smutný. Asi hodinu a půl se snažil dát dohromady novou polici na knihy, Jifat mu podávala šroubovák, kladivo a kleště, a když jsem jednou vstala, abych mu přidržela dva stojany, ty jsi z kuchyně posměšně navrhla, abych ho vzala s sebou do kibucu, protože tady se zbytečně plýtvá jeho nadáním. Potom si ve flanelovém pyžamu a v županu sedl k psacímu stolu a opravoval sešity. Zabralo mu to celý večer. V rohu pokoje hořela petrolejová kamna, Jifat si dlouho hrála sama na slaměné rohoži s plyšovou ovečkou, kterou jsem jí koupila na autobusovém nádraží, v rádiu dávali flétnový koncert s Rampalem, my dvě jsme seděly v kuchyni a šeptaly si, a zdánlivě jsme trávili pokojný rodinný večer. Michel se stáhl do sebe a tys mu za celý večer nevěnovala víc než dvacet slov. A vlastně ani Jifat, ani mně. Byla jsi ponořená do sebe. Když jsem ti vyprávěla o nemocech dětí, o Joašově nové funkci v továrně na plastické hmoty u nás v kibucu, o rozhodnutí sekretariátu poslat mě do kurzu pro dietářky, poslouchala jsi jen napůl a vůbec na nic ses nezeptala. Bez obtíží jsem z toho poznala, že jako obvykle čekáš, až skončím svůj banální referát, abys mohla přejít k vlastním osudovým dramatům.

Že čekáš, až se zeptám. Tak jsem se zeptala, ale nedostala jsem odpověď. Michel vešel do kuchyně, vzal si krajíc chleba s margarínem a sýrem, nalil si kávu a prohlásil, že nás nebude vytrhovat a že dá Jifat hned spát, abychom si mohly nerušeně povídat. Když vyšel, vyprávěla jsi mi o Boazovi, o obou svých dopisech Alexovi, o rozhodnutí „požadovat od něj tentokrát všechno, co se jen dá“, s předpokladem, „že ten mizera možná konečně začíná uznávat své hříchy“. Déšť bušil do oken. Jifat usnula na rohoži a Michelovi se podařilo obléct jí pyžamo a odnést ji do postele tak, že se neprobudila. Potom zapnul televizi, stáhl zvuk, aby nás nerušil, díval se na večerní zprávy a pak se mlčky vrátil ke svým sešitům. Ty jsi škrábala zeleninu k zítřejšímu obědu a já jsem ti trochu pomáhala. Řeklas mi: Podívej, Rachel, nesuď nás, vy v kibucu nemáte představu, co jsou to peníze. Řeklas mi také: Už sedm let na něj zkouším zapomenout. A ještě: Stejně to nepochopíš. Dveřmi kuchyně jsem viděla Michelova zakulacená záda, jeho sehnutá ramena, cigaretu, kterou celý večer žmoulal mezi prsty a chránil se ji zapálit, protože okna byla zavřená, a myslela jsem si: Zase lže. I sobě, tak jako vždycky. Nic nového. Ale když jsi chtěla slyšet můj názor, řekla jsem jen něco jako: Ilano, nehraj si s ohněm. Dej si pozor. Už sis toho užila dost.

Na to jsi mi odpověděla zlostně: Věděla jsem, že mi tu začneš kázat.

Řekla jsem: Ilano, kdybys ty nechtěla, já bych s tím nezačala. A ty zas: Ale přinutila jsi mě. Navrhla jsem, abychom přestaly, a přestaly jsme, protože Michel zase přišel do kuchyně, žertovně se omluvil za to, že vnikl „do ženského oddělení“, umyl a utřel nádobí od večere a svým suchým hlasem vyprávěl něco, co slyšel ve zprávách. Potom si k nám přisedl, zavtipkoval o „polském čaji“, zívł, zajímal se, co dělá Joaš a jak se vede dětem, roztržitě nás obě pohladil po hlavě, požádal za prominutí, odešel sebrat Jifatiny hračky z rohože a zakouřit si na terasu,

pak se rozloučil a šel spát. Tys řekla: Nemůžu mu přece zakázat, aby šel za Alexovým advokátem. A řeklas ještě: Aby měl Boaz zajištěnou budoucnost. A bez souvislosti jsi dodala: Ostatně on jako by celou tu dobu žil s námi.

Mlčela jsem. A ty, s potlačovanou nenávistí, jsi na mě vykřikla: Moudrá a normální Rachel! Jenže tvoje normálnost je útekem od života.

Už jsem to nemohla vydržet a řekla jsem: Ilano, vždycky když ty vyslovíš „život“, připadám si jako v divadle.

Urazila ses. Utála jsi rozhovor. Odestlala jsi mi, dala mi ručník a slíbila, že mě vzbudíš v šest, abych stihla autobus do Tverje. Poslala jsi mě spát a vrátila ses do kuchyně, seděla jsi tam sama a litovala ses. O půlnoci jsem šla do koupelny; bylo slyšet, jak Michel slabě chrápe, a tebe jsem viděla sedět v kuchyni v slzách. Navrhla jsem ti, aby sis šla lehnout, nabídla jsem, že si k tobě sednu, ale když jsi řekla „Dejte mi všichni pokoj,“ rozhodla jsem se vrátit do postele. Déšť nepřestal celou noc. Když jsme ráno před mým odchodem pili kávu, pošeptala jsi mi, abych den dva v klidu přemýšlela a napsala ti, co si myslím. A tak jsem zkusila přemýšlet o tom, cos mi vyprávěla. Kdybys nebyla moje sestra, bylo by to lehčí. Ale přesto jsem se rozhodla napsat ti, že podle mého názoru je Alex tvoje neštěstí a Michel a Jifat jsou všechno, co máš. Boaze bys teď radši měla nechat v klidu, protože každý tvůj pokus „podat mu mateřskou ruku“ jen prohloubí jeho osamělost a prodlouží vzdálenost mezi vámi dvěma. Nedotýkej se ho, Ilano. Jestli bude zase nutné zakročit, nech to na Michelovi. A pokud jde o Alexovy peníze, jako všechno, co je s ním spojeno, i ty peníze nesou prokletí. Neriskuj, neprohraj v nějaké hazardní hře všechno, co máš. Tak to cítím.

Chtělás, abych napsala, a tak jsem to udělala. Zkus se na mě nezlomit.

Rachel

Posílám pozdrav od Joaše a od dětí a pusu Michelovi a Jifat. Buď na ně hodná. Nemám představu, kdy zas budu v Jeruzalémě. U nás taky pořád prší a často nám vypadává elektřina.

Dr. A. A. Gideon
16 Hampstead Heath Lane
Londýn NW3, Anglie

Jeruzalém
28. 3. '76

DOPORUČENĚ-EXPRES

Milý Alexi,
pokud si myslíš, že přišel čas, abych šel k čertu, pošli mi prosím telegram se slovy „Manfrede, jdi k čertu“, *and I shall be on my way right away*. Pokud ses naopak rozhodl probádat psychiatrické oddělení zevnitř, tak buď té lásky a jdi na to sám a beze mě. Já se tím nehodlám bavit ani trochu.

Podle tvých instrukcí a proti svému přesvědčení jsem včera pustil náš citrusový háj u Binjaminy (ale ne statek v Zichron Jaakovu: já jsem se zatím ještě nezbláznil). V každém případě pro tebe mohu během čtyřadvaceti hodin sehnat asi sto tisíc dolarů, a jakmile mi k tomu dáš definitivní příkaz, předat je muži tvé krásné exmanželky.

Na druhé straně jsem si dovilil ten případ ještě neuzavírat a ponechat ti možnost, aby sis to rozmyslel a přestal si hrát na Santa Clause, aniž bys stejně jako dosud utrpěl jakoukoli škodu (kromě mé *commission*).

Buď tak laskav a aspoň mi v rychlosti poskytni přesvědčivý důkaz o tom, že jsi tam neupadl na hlavu; promiň mi, Alexi, mou prostořekost. V té příjemné situaci, před kterou jsi mě postavil, mi zbývá už jen sestavit a poslat ti

krásnou písemnou rezignací. Potíží je v tom, že jsi mi jaksi drahý.

Jak je ti dobře známo, tvůj báječný otec mi krátil život asi třicet let: než dostal sklerózu, když ji dostal, i poté, co už zapomněl, jak se jmenuje a jak se jmenuji já a jak se píše Alex. A kdo ví líp než ty, jak jsem málem vyplivl duši za těch pět šest let, než se mi podařilo zařídit, abys byl prohlášen za jediného správce celého jeho majetku, aniž by tři čtvrtiny šly na dědickou daň, na poplatky ze senility nebo do jiného bolševického pytle. Připomínám, že celý ten výkon mi vynesl jisté profesionální zadostiučinění, krásný byt v Jeruzalémě, a dokonce trochu potěšení ze hry, za což jsem patrně zaplatil žaludečním vředem. Ale kdybych byl tehdy tušil, že cirká za deset let začne jediný syn Volodi Gudonského najednou rozdávat chudákům poklady, nebyl bych vynaložil tolik titánského úsilí na to, abych celé to věno převedl komplet od jednoho blázna k druhému – proč taky?

Dovol, Alexi, abych ti sdělil, že krajíc, který hodláš dát tomu malému fanaticovi, znamená zhruba počítáno asi 7–8 procent ze všeho, co máš. A kdo mi zaručí, že tam zítra nedostaneš další ránu do hlavy a nerozhodneš se rozdělit zbytek mezi Domov pro svobodné otce a Útulek pro bité manžely? A proč bys mu vlastně měl dávat peníze? Jen proto, že se ve své dobrotě oženil s tvou použitou exmanželkou? Nebo jako akt pomoci pro třetí svět? Či snad jako odškodnění za diskriminaci východních Židů? A jestli ses už úplně pomátl, co kdyby ses přece jen ještě malinko posnažil, zbláznil se v trochu jiném směru a odkázal svůj majetek mým dvěma vnukům? Zařídím ti to bez provize. Cožpak my jekové ze střední Evropy jsme tady netrpěli přinejmenším stejně jako Marokánci? Námi jste snad neopovrhovali a nešlapali po nás, vy, po francouzštělá ruská aristokracie z oblasti severní Binjaminsy? A vezmi v úvahu, Alexi, že moji vnukové budou tvůj kapitál investovat do rozvoje země! Do elektroniky! Do

laserů! Oni jej aspoň nevyhodí na renovaci zřícenin v Hebronu a na adaptaci arabských latrín v synagogy! Protože tě musím informovat, můj drahý Alexi, že tvůj vážený pan Michel-Henri Sommo je muž sice velmi malý, ale dosti velký fanatik. Ne ovšem hlučný fanatik, nýbrž fanatik latentního typu: tichý, zdvořilý a krutý. (Příležitostně se podívej do své vynikající knihy do kapitoly „Between Fanaticism and Zealotry“.) Včera jsem Mr. Somma trochu prozkoušel. Tady ve své kanceláři. Vydělává měsíčně snad dva tisíce šest set liber a z toho odevzdává každý měsíc čtvrtinu malé nacionálně-náboženské skupině, která je asi tak na tři prsty napravo od hnutí Velkého Izraele. Mimochodem, k tomuhle Sommovi: dalo by se možná předpokládat, že tvá oslnivá žena si poté, co osobně vyzkoušela každého páteho muže v Jeruzalémě, nakonec vybrala nějakého Gregoryho Pecka; jenže se ukazuje, že pan Sommo začíná (jako my všichni) na podlaze, ale končí náhle asi tak metr šedesát od ní. Dá se říct, že je aspoň o hlavu menší než ona. Možná ho koupila se slevou, na metry.

A tenhle africký Napoleon Bonaparte se objevil u mě v kanceláři – na sobě gabardénové kalhoty, kárované sako, které je mu trochu velké, kudrnatý, vyholený, až je to zdraví nebezpečné, pěkně namočený v radioaktivní *aftershave*, decentní brýle se zlatými obroučkami, zlaté hodinky na zlatém řetízku a červeno-zelenou kravatu se zlatou sponou, a na hlavě – aby nedošlo k nedorozumění – malou čepičku.

Je jasné, že tenhle gentleman není žádný hlupák. A zvlášť když dojde na peníze, na vyvolání pocitů viny a také na velmi výmluvné nářázky na jeho všemožné mocné příbuzné, kteří zaujímají strategické pozice v městském úřadě, na policii, v jeho straně, dokonce i v důchodovém úřadu. Mohu ti skoro najisto slíbit, Alexi, že jednoho krásného dne uvidíš tohohle Somma sedět v Knesetu a pálit odtamtud smrtonosné patriotické salvy na altruisty, jako jsme ty a já. Neměl by ses před ním radši mít na pozoru, místo abys ho financoval?

Alexi, co jim, pro všechno na světě, dlužíš? Ty, který jsi mě v duchu tradice převzaté od svého pomateného otce při rozvodovém řízení málem umořil, abych bojoval jako tygr za to, že ona od tebe nedostane ani groš, ani jedinou tašku ze střechy vily v Jefe Nofu, dokonce ani pero, kterým byla nakonec nucena podepsat ty dokumenty! Jen nerad jsi souhlasil, aby si odnesla podprsenky a kalhotky a pár pánví a hrnců jako zvláštní laskavost, a ještě jsi jako mezek tvrdohlavě naléhal, aby tam bylo napsáno, že i to je „ústupek z laskavosti“.

Co se tedy najednou stalo? Řekni, nevyhrožuje ti náhodou někdo? Jestli ano, hned mi to pověz a nezatajuj ani to nejmenší. Ber mě jako rodinného lékaře. Pošli mi rychlý signál – a potom se pohodlně posad', opři se a dívej se, jak z nich pro tebe dělám sekanou. Bude mi to velkým potěšením.

Poslouchej, Alexi, je pravda, že tvá bláznovství mě nemusí zajímat. Mám teď na startu jeden dozrálý, štavnatý majetkový soud (statky ruské pravoslavné církve), a to, co na něm vydělám, dokonce i když spor prohraju, se rovná přibližně dvojnásobku vdovího groše, který ses rozhodl darovat k Pesachu severoafrickému židovstvu nebo Svazu stárnoucích nymfomanek. *Go fuck yourself*, Alexi. Dej mi definitivní instrukci – a já předám, co budeš chtít, kdy budeš chtít, komu budeš chtít. Každému podle toho, jak fňuká.

Mimochodem, ten Sommo vůbec nefňuká. Naopak, mluví velmi hezky, jemnými a zakulacenými tóny, s úsměvnou, didaktickou delikátností jako katolický intelektuál. Jak se zdá, je z těch, co prošli na cestě z Afriky do Izraele velmi pečlivou úpravou v Paříži. Co do zevnějšku vypadá skoro evropsěji než ty nebo já. Renomovanému tanečnímu mistrovi by mohl dávat hodiny vybraného chování.

Ptám se ho například, jestli má představu, proč mu profesor Gideon najednou dává klíče od pokladny. A on se na mě usměje jako na dítě, jako by říkal „Ale no tak,“ protože